

Viszonyom a természethez

Madas László gondolatai

A pilisi erdők bükkösei és tölgyesei több tízezer esztendeje állnak ott, ahol ma is zöldellnek. Éppen napjainkban igazán csoda ez, amikor a maradandónak látszó is olyan illékony, amikor az improvizáció uralma szertefoszlatja az állhatatosságot és elhessegeti a jövőért való felelősséget. Az erdő legidősebb tanúfái 150 évesek lehetnek és a múlt reformkorában keltek ki az akkori anyafákról lehullott magvakból. Most ugyanolyan időket élünk, és a megvénült fák alatt ugyancsak megtelepedett az új generáció. Vajon megélnék ezek is újabb 150 esztendőt? Most, amikor néhány fiatal erdész barátommal az erdőt járom, és a sok fa közül kiválogatjuk az ígéreteseket, amelyeknek még 100 esztendeig a helyükön kellene maradniuk, a jövőért érzett felelősség üli meg az ember lelkét. Közben az is kísért, hogy az erdő nem csupán egymás mellett álló fák csoportja, hanem a legfejlettebb életközösség (ökoszisztéma), amelyben a fákon kívül cserjék, a gyepek, a moha és a talajszint növényei, a talajon és a talajban élő gombák, baktériumok, vírusok és moszatok, véglények, fonálféreg, atkák, hangyák, darazsak, rovarok régiója, madarak, rágcsálók, kis és nagy emlősök, növényevők és ragadozók élnek együtt egy sok ezer éves életközösségben, amelyben az egymáshoz kapcsolódás állandó mozgást kiváltó egyensúlyi helyzetben létezik.

A mai civilizált társadalom ettől a csodálatos erdei életközösségtől azt kívánja, hogy legyen jövedelmező nyersanyagforrás, tömegmértű park és tájvédelmi övezet. A feladat szinte megoldhatatlan, mert egymásnak ellentmondó igények fogalmazták meg az érdekeket. A remény mégis arra készíti az embert, hogy tervek készítsen a jövőt illetően.

Hogyan lehet az erdő jövedelmező nyersanyagforrás?

A magyar nyelv ugyanazt a szót használja az élő és a holt fa megjelölésére. Ezért állhat elő az a fonák helyzet, hogy a fakereskedőnek mást jelent a fa, mint a természetvédőnek. Az egyiknek a fa áru,

amelyet adni-venni lehet, a másik azt kiáltja, hogy a fa a természet egy darabja, egy kis természetes oxigéngyár, portisztitó és zajvédő zöld fal, ami nélkül nem élhet az ember. A latin „arbor” és „lignum”, vagy a német „der Baum” és „das Holz” szavak szabatosan elhatárolják egymástól a két különböző állapotú fát. Ettől ugyan az alapvető konfliktusok nem oldódnak meg, de azt világosan tudni lehet, hogy az „üzlet” ott kezdődik, amikor az élő fából holt fa lesz.

Mivel a jórészt sarj eredetű pilisi erdők fájának nagyobbik része gyenge

minőségű, ezért egy olyan fafeldolgozó-ipart hoztunk létre, amely a rossz minőségű alapanyagból is képes magas értékű készterméket is előállítani. E célnak megfelelő üzemekben a felfűrészelés, darabolás, hosszoldás, ragasztás műveleteinek a végén új alapanyagként jelentkező táblákból és tömbökből olyan végeredményeket lehet előállítani, mintha a Pilis erdeiben csupa hatalmas és jó minőségű fa állna. 1967-ben egy versenytárgyaláson elnyertük az akkor épülő Budapest Szálló háromezer négyzetméternyi falburkolatának az elkészítését, amely vállalkozásnak a sikere megalapozta a pilisi fafeldolgozás jövőjét. Beléptünk ugyanis az építő- és vendéglátóipar mozgásterébe, rangos építészekkel kerültünk kapcsolatba, és részt vettünk több jó nevű szálloda, étterem, söröző, kultúrház belsőépítészeti munkáiban falburkolatok és berendezési tárgyak gyártásával, majd bekapcsolódtunk a budapesti temetők ravatalozóinak rekonstrukciós munkáiba, végül ráálltunk fafeldolgozásunk eredményét hosszú távon biztosító koporsógyártás kifejlesztésére és nagybani

gyártására. Korszerű faiparunk ma már jövedelmező nyersanyagforrássá tette a pilisi erdőt, az erdei ökoszisztémák megőrzése mellett.

Hogyan lehet a Pilisi Parkerdő tömegmértű park?

Egy prognózis szerint 2000-ben London, Párizs, München és Frankfurt városokból egyetlen verőfényes hétvégén annyi ember fog kirajzani a természetbe, ahány ember az európai népvándorlás idején a I. és V. században összesen megmozdult. Már a 60-as években számoltunk azzal,

hogy a tömegturizmus hullámai bennünket is el fognak érni. Úgy véltük, hogy a pilisi táj fejlesztésében érdekelt valamennyi szervezet összefogásával ki lehet dolgozni egy olyan programot, amely a 66 ezer hektáryi területen valamiféle térbeli rendet teremt, lehetővé teszi valamennyi funkció érvényesülését, gondoskodik az érintkezési felületek korrekt kapcsolatáról, és mindez együtt biztosítja a táj kiegyensúlyozott fejlődését, ill. a megjelenő értékek fenn-

maradását. Egyik rangos tervezőintézet vállalkozott a program elkészítésére. A különböző szakterületek: infrastruktúra, településfejlesztés, városrendezés, turizmus, szabadidőipar, a műemlék-, természet- és környezetvédelem, munkaerő, energia, mezőgazdaság, erdőgazdaság, közigazgatás hozzáértő szakértőiből összeállt csapat megszerkesztette a Pilisi Táj Fejlesztési Programját. Az elkészült mű páratlan volt a maga nemében, és azóta sem készült hozzá hasonló.

A Program a tömegturizmus kezelését a környezetvédelem érdekeinek figyelembevételével javasolta megvalósítani. Az üdülő- és kiránduló-népesség igényeit egyrészt a települések belterületein, másrészt szálláshelyek létesítésével az erdőszéleken, vízpartokhoz csatlakozó és utakra fűzött változó funkciójú fogadóállomásokon, vízparti strandokon és kulturális szórakozást nyújtó községközpontokban vagy műemlék-együttesekben tervezte kielégíteni. A pilisi erdők mélye képviselte a csendes zónát, amely zavartalan nyugalmat kínált a természetjárás és kutatás számára. A Program megvalósításában fontos szerepet kapott

Visegrádnak kirándulóközponttá történő kiépítése. Ezt a ma 1600 lelkes egykori királyi székhelyet hétvégeken 20-25 ezer kiránduló lepte el, és a túlszűfolttság szinte elviselhetetlen terhet rótt a lakosokra. Egy országos pályázat elnyerése lehetővé tette, hogy Visegrádot és 500 hektáros erdős környékét magas színvonalú idegenforgalmi fogadóállomássá alakítsuk ki. Ennek során az erdészet érvényesíteni tudta a természetvédelem és a tájésztétika érdekeit, a természet és erdei környezetének harmóniáját, a létesítmények tájba ágyazását és funkcionális egymáshoz kapcsolását, a fának mint építőanyagként nagyfokú alkalmazását. Autóutakat és gyalogos sétányokat, szennyvízcsatornákat és vízvezetékrendszert, villamos- és telefonkábel-befektetést, autókempinget és jurtatábor, erdei vendégfogadókat és falusi tanyát, vadóvodát, lovas iskolát, erdei termálfürdőt és sípályákat épített az erdészet egy jól összeállított terv alapján. A tervek nagy részét *Makovecz Imre* készítette, akivel a sors ezekben a lázas tempójú időkben sodort egymás mellé. A tehetsége, a természetben gyökerező stílusérzéke, a megálmodotthoz való szilárd ragaszkodása, megalkuvás nélküli igazságkeresése kerek egészé tudta formálni a természetet a mesterséggel. Tudta, hogy az erdő maga a templom és az emberi alkotások csak mellékhelyek lehetnek benne. A gyermekek számára hívogató, barátságos fészkeket teremtett, mert meggyőződése, hogy amelyik gyermek jól érzi magát az erdőben, és a fűvek, a fák, az állatok jó barátai, abból emberséges felnőtt lesz. Amikor először kigyulladt a szentjánosbogarakat idéző lámpák fénye és az öreg bükkfák alá telepített közös főzőhelyen a táborhoz lángja vörösré festette a fából készült cserény egymáshoz simuló szárnyait, valamennyien éreztük, hogy új mesevilág született az emberek öröme és hasznára. Az erdészet saját kezelésbe vette azokat az erdei vendéglőket, kempingeket és létesítményeket, amelyek az embereknek a természethez való kötődését felerősítik. Természetvédelmi és történelemtanító táborok szerveződtek, és az ország minden részéről érdeklődő gyermekcsoportok érkeztek. Fiatal erdészek, madarászok, régészek foglalkoztak a gyermekekkel, akiket az éjszakai vadlesek, gomba- és növényismeretek, madárvédelem, madárgyűjtés, lovaglás, sziklamászás, íjászat és a játszórészek játszóeszközei a természetben való biztonságos tartózkodáshoz edzetek. Visegrád 2 ezer éves római emlékei éppen úgy belekerültek az él-

ményforrások közé, mint a magyar középkor visegrádi építményei. A Duna partjáról felfutnak az utak a hegyek csúcsára, ahonnan a kirándulók szeme elkalandozhat akár 100 km távolságra is, és az urbanus ember lelke kiszabadulva az utcasarkok és közlekedési lámpák korlátai közül, kinyílnak a természet szépségeinek a befogadására.

A civilizált társadalom harmadik igénye az erdővel szemben az, hogy legyen tájvédelmi övezet

Egyértelműnek látszik, hogy a természet leginkább az embertől kell megmenteni. Az ember valójában tudathasadásos életet él. Mi vagyunk az egyetlen állatfaj, amely a környezetéből furcsán kilógva kényelmetlenül érzi magát. Lehetséges, hogy sajátos, kettős természetünknek köszönhető mindez, lévén egyszerre biológiai és kulturális lények. Az évmilliókig tartó biológiai evolúció termékei vagyunk és ugyanakkor a kulturális evolúció is hat ránk, amelyet pedig az eredmények igen gyors, esetenként az emberi élet időtartamán belüli előrehaladás jellemz. Egyik lábunkat a biológiai evolúciós múltban vetjük meg, a másikkal óvatosan egyensúlyozunk a viharzó kulturális jelenünkben. Talán az emberi élet ezen alapvető ellentmondása rejlik a mai gondjaink hátterében. Egyedül állunk az állatok között környezetünk szennyezésének és károsításának, ezáltal veszélyeztetésének a mértékével. Környezetünk leromlására az utóbbi százegynéhány év kulturális haladása tett képessé bennünket. A környezetrombolással szemben biológiailag kialakult gátlásaink nincsenek. A jelenlegi környezeti gondjaink másik forrása fajunk pusztuló létszáma és az ebből származó túlszűfoltosság az emberiség egyik legsúlyosabb problémája, ami szintén a biológiai és kulturális evolúció konfliktusából származik. Miután a kultúra révén beavatkozunk egy különben hatékonyan kiegyensúlyozott biológiai rendszerbe, nincs más hátra, mint hogy további kulturális beavatkozásokkal megpróbáljuk visszaállítani a biológiai egyensúlyt.

Mindenekelőtt jogi biztosítókat kívántunk szerezni a pilisi táj értékeinek a megőrzésére. Sikerült a Pilis Tájvédelmi Körzettel nyilvánítani, amelynek rendeltetése lett:

a) Védje a táj jellegzetes arculatát, kedvező természeti tulajdonságait, és őrizze meg természeti értékeit.

b) Őrizze meg a táj kultúrtörténeti értékeit, biztosítsa a tudományos kutatómunkához szükséges természeti feltéte-

leket, segítse elő a természeti és kultúrtörténeti értékek megismerésére irányuló ismeretterjesztést. A legjelentősebb természeti értékek fokozottabb védelmére 6200 ha nagyságú területet szigorúan védetté nyilvánítottak. A táj kezelésével az erdészetet bízták meg.

A pilisi erdő adottságai és eredményei felkeltették a nemzetközi figyelmet és érdeklődést is. 1981-ben az UNESCO „Az ember és a bioszféra” programjának részévé vált a Pilis, amennyiben a világ 240 bioszféra rezervátumának egyikévé deklarálták. Az indokok között szerepel, hogy mintaszerűen oldotta meg egy világváros tömegeinek kulturált üdülését a természetben, fontos feladatot teljesít az ifjúság figyelmének a környezet felé való fordításában, és sikeresen oldja meg a természetszerű erdőgazdálkodás feladatait. Úgy reméltük, hogy ez a nemzetközi kiemelés további biztosítékot fog nyújtani a táj védettségeinek.

Ma a legnagyobb veszélyt a természetes ökoszisztémák felbomlása és megsemmisülése jelenti. E folyamatnak legszembetűnőbb jelei, hogy egyes növény- és állatfajok végnapjaikat élik, más állatfajok túlszaporodnak, erdeink pusztulásnak indulnak. További katasztrofális jelenség a táj rohamos elszennyeződése, aminek oka az egyes ember nemtörődősége éppen úgy, mint a gazdasági szervezetek önző, rövid távú érdeke, amely nem törődik a cselekvéseik hosszú távú ökológiai és humán hatásaival és azok kockázatával. Végül megállíthatatlan folyamatnak tűnik a mesterséges (urbanus) ökoszisztémák terjedése a tájban, ami szinte halálos gyűrűbe fogja a természetet.

A természetvédelem mindennapi gyakorlata hasonlít a háborúk kizárásához, amikor ember ember ellen harcol, ez esetben azért, hogy a hosszú távú ökológiai és humán érdekek érvényesüljenek a pillanatnyi, gátlástalan önérték ellenében. Talán a kisebb-nagyobb részsikerek buzdítják az embereket arra, hogy ne adják fel a harcot, mert annak kimenetele sokszor rajtunk múlik, esetleg valamennyiünkön. Reményt keltett, hogy sikerült visszatelepíteni a hollót a Pilisbe. A múltkor hosszan figyeltem a párválasztásukkor bemutatott művészi repülőmunkáikat, amikor is 24 pár kavargott a ragyogó kék légtérben. Mindenekelőtt fel kellett számolnunk azt a sok évtizedes gyakorlatot, mely foszforral mérgezett tojások ezreit helyezte ki a ragadozó madarak és a dúvadak irtására, ami

mérhetetlenül aljas beavatkozás volt a természetes életközösségbe. Ezután az Állatkertből hollópárokat szereztünk és azokat lassan „visszavadítottuk”. Ami messze meghaladja az erőnket, az a mesterséges ökoszisztémák megjelenésének és terjeszkedésének megakadályozása a tájban. Budapest létrehozta az ország legszennyezettebb levegőjű, legzajosabb, legtöbb szemetet produkáló, a Duna vizét legjobban szennyező ökoszisztémáját. Ellene nincs mentség. A Dunai Cement Művek (DCM) 1964 óta rombolja a Börzsöny előhegyét, a Naszályt, és évente több ezer tonna cementport bocsát a levegőbe, amelyet Vác felé fú a szél. 1981-ben megindult a Nagymaros-Visegrád vízlépcső építése, és innen közelről úgy látszott, hogy háborítatlanul halad a megvalósulás felé. Éveken keresztül csupán helyi jelentőségű vitákat folytathattunk, hogy Visegrádot és Duna-partját, ha nem is ökológiai, de legalább infrastrukturális hátrányok ne ériék, csak amikor a vízlépcső léte vagy nemléte a politikai hatalom megdöntésének egyik próbakövévé vált és a dominókockák egymást lefektették, akkor csillant fel a remény, hogy

a táj talán megmenekül egy új mesterséges ökoszisztéma végzetes következményeitől. Közben a pilisi táj legértékesebb magjának a feldúlását jelentő terv készült a Prédikálószei szivattyús csúcserőmű megépítéséről. A terv szerint a 10 millió m³-es víztározó medence a Keserű-hegy tetejére került, amely területet a Tájvédelmi Körzet szigorúan védetté, a Bioszféra Rezervátum pedig magterületté nyilvánította. Ez a mesterséges ökoszisztéma a pilisi tájra sokkal nagyobb csapást jelentene, mint az alatta veszteglő vízlépcső. Mivel ennek az ipari létesítménynek a tervét nem titkosították, ezért már kezdetől fogva elkecseregett küzdelmet folytattunk a koncepció ellen. Amikor végül is nyilvánosság elé került a vita, a közvélemény nyomása lassan visszakoziásra kényszerítette az előterjesztőket. Ma úgy tűnik, hogy az egész programot - az elkészült kiviteli tervekkel együtt - levették a napirendről és a hazai villamosenergia-termelést új alapokra helyezik. A kört bezárja a Dorogon kiépült nagy kémiai ipartelep, amely nemcsak bűzös gázokat bocsát a levegőbe, hanem mérgező hulladékot is termel, a Dorogi Szénbá-

nyák „Eocén programja” pedig a pilisi medence karsztvízkészletének a megsemmisüléséhez vezethet.

Milyen sors vár ezek után a több ezer esztendeje minden tavasszal újra kizöldülő bükköseinkre és tölgyeseinkre?

Az egészséges környezethez és az ép természethez való alapvető jogunkat szervesen és hatékonyan be kellene építenünk a politika, a gazdaság, az oktatásügy, a tömegtájékoztatás, a közlekedés, a közkerkölcs és a közműveltség struktúrájába, mert független garanciák nélkül a demokrácia önmagában hatástalan a környezetrombolással szemben. Évek telnek el, amíg érvényesülnek majd a frissen született jogállamiságunknak az egész társadalmat megreformáló jótékony hatásai.

Addig alighanem beveszem magam az „Erdőanya völgyének” bükköseibe, és elüldögélve egy mohás kővön figyelem a csodálatos erdei életközösség finoman kiegyensúlyozott életét, míg újra elkezdek hinni az örökkévalóságban.

Forrás: *Zöld Virtus*

Madas László emlékére

Dr. Madas László a Pilisi Parkerdő Zrt. jogelődjének a Pilisi Állami Parkerdőgazdaságnak nyugalmazott igazgatója nemcsak remek szakember volt, hanem a fiatalok párfogója és segítője is. Sok korábbi erdőmérnök-hallgató köszönhette diplomatervének elkészítéséhez nyújtott önzetlen, bölcs tanácsait és iránymutatását. Számtalan cikket írt, szakkönyveket fordított, illetve részt vett mások könyveinek és cikkeinek lektorálásában. Személyesen 1996-ban kerültem kapcsolatba Madas Lászlóval, így szerencsém volt, hogy sok szakmai kérdésben konzultálhattam vele. Lefordította Herman Krutzsch „Waldaufbau” című könyvét („Erdők megújítása”), és a Couvet erdeiben megkezdett szálalás eredményeit tartalmazó füzetet („A kiválasztó szálaló-üzemmód és az ellenőrző-eljárás Couvet község erdeiben”), amellyel nagyban hozzájárult a természetközeli erdőgazdálkodás hazai fejlődéséhez. Részt vett a magyar Pro Silva mozgalom megalapításában is.

1954-ben indította el az Erdőnyai Szálalóvágást, amelynek munkáit élete végéig irányította és ellenőrizte. Ez a szakmai munka az országban egyedül-

álló, hiszen ilyen hosszú tartamú és folyamatosan végzett erdőművelési szakmai kísérlet nem nagyon létezik a hazai gyakorlatban. A területen végzett munka hatására több foltban ma már felismerhetők a szálalóerdők jellegzetességei, ugyanakkor az erdőfelújítási gyakorlatban a néhány évtizeddel ezelőtt ritkaságnak számító szálalóvágásos erdőfelújítás is egyedülálló minőségben megtalálható a területen. A Pilisi Parkerdő Zrt. fontos feladatának tartja e szép munka folytatását és bemutató területté történő fejlesztését. Az Erdőnyai Szálalóvágás bejárása sok tanulmányutat tett feledhetlenné az erdőmérnök-hallgatók számára, és bizonyára sok szakember szívében hintette el a természetközeli erdőgazdálkodás fontosságát. Laci bácsi nagyon szerette és fontosnak tartotta a fiatalokkal való tördelést, a fiatal szakemberek segítségét.

Laci bácsit szintén gyakran foglalkoztatta az erdészet jövőbeli sorsa, a szakma további fejlődésének kérdései. Féltette az erdészetet, hogyha nem újul meg, milyen sorsot remélhet? Miért is szép annyira ez a hivatás? Az Ő szavaival élve „az erdész egy adott pillanat-

ban akár 300 éves időtartamot is átfog, miközben egy 150 éves idős fa és az alatta lévő 5-10 éves újulat mellett áll – amely további 150 évet is megélhet –, és hogy milyen beavatkozásokat végezz, azt ennek tudatában kell eldöntenie”.

Mit üzen Madas László a szakmának és a jövő erdészeinek? Úgy érzem azt, hogy az erdészet megújul, ha mi erdészek képesek vagyunk az új befogadására és a változásra, persze úgy, hogy a régi értékeket is megőrizzük. Tegyük hát így! Nyugodj békében Laci Bácsi!

Csépányi Péter